

ALLA
AVILOVA
MIJN
EVANGELIE

ZELF ONTDEKKEN
WAT JEZUS JOU TE
ZEGGEN HEEFT

© 2018 Uitgeverij Kok

Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

www.kok.nl

Vertaling uit het Russisch: Klawa Koppenol

Russische editie 2016 © Alla Avilova

Omslagontwerp en boekverzorging: Garage BNO

ISBN 978 90 435 2983 9

ISBN e-book 978 90 435 2984 6

NUR 700

Tenzij anders aangegeven zijn de Bijbelteksten in deze uitgave ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling, © 2004/2007.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Nuttige feiten bij het lezen van het Evangelie

Het verband der tijden

Op het moment dat ik dit boek schrijf is er een oorlog in het oosten van Oekraïne begonnen, waarbij Rusland in directe of indirecte mate betrokken is. In beide landen heerst crisis, mensen verliezen hun baan, materiële zekerheden en hun hoop op een goede toekomst, terwijl de deelnemers aan de militaire operaties in de Donbass evenals de inwoners van deze regio dagelijks het risico lopen om hun leven te verliezen. Misschien zal, tegen de tijd dat dit boek uitkomt, de oorlog afgelopen zijn en zullen de Russisch-Oekraïense betrekkingen op een of andere manier weer genormaliseerd zijn. Er kunnen echter ook weer andere internationale conflicten of gebeurtenissen ontstaan, die mensen met een verschillende kijk op het leven uit elkaar zullen drijven. Eens in de zoveel tijd zijn er periodes waarin er een grotere kloof tussen mensen ontstaat dan daarvoor. Het lijkt erop dat wij in een van die periodes leven.

Tweeduizend jaar geleden, toen Jezus leefde, was er ook een kloof tussen mensen in het Romeinse Rijk. Jezus van Nazaret, zoals hij bij leven werd genoemd. Jezus Christus, zoals hij na zijn dood genoemd werd. In zijn tijd vonden er, net als in de onze, grote sociale veranderingen plaats. Niets bleef bij het oude: territoriale opdelingen, de maatschappelijke structuur, de individuele levensomstandigheden en religieuze opvattingen veranderden. De wereld werd anders en daarmee ook het leven van de mensen: de oude waarden verloren hun betekenis voor hen en mensen raakten vervreemd van de religieuze opvattingen van voorgaande generaties en van elkaar. Dit zei Jezus zelf over de wereld waarin hij leefde:

‘Want het hart van dit volk is afgestompt, hun oren zijn doof en hun ogen houden zij gesloten.’

Matteüs 13:15

En hij verwachtte niet dat het snel beter zou worden:

‘En doordat de wetteloosheid toeneemt, zal bij velen de liefde bekoelen.’

Matteüs 24:12

Galilea, zijn vaderland, was een regio in het noorden van Palestina, dat op zijn beurt onderdeel uitmaakte van het Romeinse Rijk. Zijn inwoners, inclusief de Joden, werden in Jeruzalem Galileeërs genoemd. Nog in de 8e eeuw voor Christus was Galilea afgesneden geraakt van Judea, waar zich de belangrijkste heiligdommen van het jodendom bevonden. Op dat moment werd Galilea onderdeel van het Assyrische rijk en kwamen er Assyriërs in de regio

wonen. Daarna werd Galilea veroverd door de Perzen, de Grieken en uiteindelijk de Romeinen. De bevolking van Galilea was daarom zeer gemengd: na iedere verovering trokken er nieuwe buitenlandse kolonisten naar het land.

Jezus werd geboren in de tijd dat het maatschappelijk leven in Galilea sterke invloeden ondervond van de Grieks-Romeinse cultuur. De Grieken en Macedoniërs, die na de overwinning van Alexander de Grote op de Perzen naar het land kwamen, evenals de toen heersende Romeinen, brachten hun eigen levensvisie mee die verschilde van de levensopvattingen van de volken van het Midden-Oosten.

De co-existentie en de botsingen tussen de verschillende culturen waren van invloed op de mentaliteit en de vroomheid van de Joden die in Galilea woonden. Voor de Joden in Judea waren zij het ‘mindere broedervolk’. De Ark van het Verbond in de Tempel van Jeruzalem geldt in het jodendom als het belangrijkste relikwie en de Tempel is de belangrijkste plaats waar communicatie met God – die dan ook de God van Israël wordt genoemd – plaatsvindt. De Joden van Judea waren daarom gewend om neer te kijken op Joden in de gebieden die de invloed ondervonden van de cultuur van hun veroveraars en die vaker gemengde huwelijken aangingen.

Jezus, die uit de Galilese stad Nazaret kwam, werd in Jeruzalem naar alle waarschijnlijkheid ook als een ‘mindere Jood’ beschouwd. Uit een reeks episodes in de Bijbelse evangeliën blijkt dat hij een nogal vrijzinnige opvatting over de Thora en de Joodse heiligdommen,

waaronder ook de Tempel van Jeruzalem, had. Jezus erkende de autoriteit van theologen en priesters niet. Ook hechtte hij geen bijzonder belang aan het uitoefenen van specifieke rituelen die in de godsdiensten van die tijd verplicht waren. Het rituele offer behoorde tot de belangrijkste godsdienstige handelingen in bijna alle religieuze culten en tradities, ook in het jodendom. Voor Jezus kwam er echter iets anders op de eerste plaats:

‘Wanneer je dus je offergave naar het altaar brengt en je je daar herinnert dat je broeder of zuster je iets verwijt, laat je gaven dan bij het altaar achter; ga je eerst met die ander verzoenen en kom daarna je offer brengen.’

Matteüs 5:23-24

‘Overdenk eens goed wat dit wil zeggen: “Barmhartigheid wil ik, geen offers.”’

Matteüs 9:13

God was immers voor hem net zo reëel als zijn eigen gezin en het communiceren met Hem vond Jezus net zo gewoon als het praten met zijn naasten en daarom adviseerde hij het gewoon thuis te doen:

‘En wanneer jullie bidden, doe dan niet als de huichelaars die graag in de synagoge en op elke straathoek staan te bidden, zodat iedereen hen ziet. Ik verzeker jullie: zij hebben hun loon al ontvangen. Maar als jullie bidden, trek je dan in je huis terug, sluit de deur en bid tot je Vader, die in het verborgene is. En jullie Vader, die in het verborgene ziet, zal je ervoor belonen.’

Matteüs 6:5-6

Laat wie oren heeft goed luisteren, zei Jezus vaak. Hij richtte zich tot de aanhoorders van zijn preken als autonome individuen, waarbij hij hun nationale of religieuze achtergrond achterwege liet. De Aramese taal waarin hij sprak maakte dit mogelijk: het was de *lingua franca* in het Midden-Oosten van die tijd.

Wanneer de samenleving niet meer zo is als in het nabije verleden, verzwakt bij veel mensen het besef van de eigen culturele en religieuze identiteit. Meer dan voorheen zijn ze dan bereid buiten de grenzen van hun eigen groep te kijken en als autonoom individu in de samenleving te staan.

De leer van Jezus van Nazaret lijkt aan deze tendens tegemoet te komen. Hij richtte zijn preken tot mensen met verschillende nationaliteiten en achtergronden, wier levensbeschouwelijke oriëntatie in de war was geschopt. Hij moedigde hen aan hun denkwijze en gedrag te veranderen. Zijn leer gaf hen waarden en normen, wat hen in staat stelde een zinvol leven te leiden ongeacht hun woonplaats en onafhankelijk van de bestaande maatschappelijke structuren en religieuze instituties.

De geest van de tijd waarin het christendom ontstond heeft veel overeenkomsten met die van onze postseculiere en tegelijkertijd postklerikale tijd. Ook wij zijn goed bekend met het wankelen van oude principes, geestelijke desoriëntatie, innerlijke weerstand tegen religieuze dogma's, vervreemding van religieuze instituten en de intuïtieve behoefte aan zingeving die past bij het innerlijke leven van mensen die een nieuw tijdperk betreden.

Het Evangelie en wijze boeken

In veel oude culturen bestond de traditie om wijsheden over het leven in geschriften te verzamelen. Sommige van die wijsheden waren afkomstig uit de folklore, andere kwamen van bekende personen: filosofen, dichters, geestelijke leraren of priesters. Door middel van treffende uitspraken die uitgroeiden tot aforismen, werd de kennis over het leven en het besef van zijn dieperliggende betekenis overgebracht.

Geschriften met verzamelde wijze uitspraken waren al gangbaar in het oude Egypte. Ze waren geliefd in het oude Griekenland en in het Midden-Oosten, vooral in tijden dat oude religieuze tradities hun betekenis in het leven van de mensen verloren. De geschriften werden opgesteld in scholen, in opdracht van invloedrijke of rijke mensen. Ook anderen die het schrift machtig waren schreven aforismen op en verzamelden ze voor zichzelf.

Degenen die een specifieke geestelijk leider volgden, schreven diens uitspraken op. In het Romeinse Rijk zwierven talloze 'leraren van het leven' rond: rabbi's, Griekse filosofen, profeten en zieners afkomstig uit verschillende tradities en eigenzinnige predikers die niets of niemand in het bijzonder vertegenwoordigden.

Het lijkt erop dat Jezus van Nazaret door zijn tijdgenoten ook als zo'n prediker werd beschouwd. In het Evangelie spreken de mensen hem aan met 'rabbi', wat 'meester' betekent. Zo werden rabbijnen aangesproken, maar de Joodse Schriftgeleerden erkenden Jezus niet als rabbijn.

Eeuwenlang spraken alleen de kerken zich uit over de persoon van Jezus. Toen men evenwel de geschiedenis van het christendom op universiteiten ging bestuderen, werd de benadering van dit thema van de theologische doctrines losgekoppeld en volgden er interessante ontdekkingen.

De vergelijkende analyse van de Bijbelse evangeliën met andere literaire werken en de vergelijking van de persoonlijkheid en de leer van Jezus met de activiteiten van zijn tijdgenoten heeft onverwachte conclusies opgeleverd. Zo zijn er bijvoorbeeld parallellen gevonden tussen het gedrag en de uitspraken van Jezus van Nazaret met die van de zwervende filosofen van de cynische en stoïsche school, die eveneens in die tijd actief waren. Natuurlijk had Jezus ook veel gemeen met de rabbi's in de diaspora, die door hun afstand tot Jeruzalem een meer vrijzinnige interpretatie van de Thora konden hanteren. Ook zijn er overeenkomsten gevonden tussen zijn inzichten met die van leraren van andere volken die toentertijd in het Midden-Oosten woonden.¹

Galilea had in Jezus' tijd geen hoofdstad, geen verbindende etnische heerser of een godsdienst die de

¹ *Hier en verder*: mijn kijk op de persoonlijkheid van Jezus, zijn leer en de ontstaansgeschiedenis van het christendom is gebaseerd op het boek van Burton Mack *The Lost Gospel* over het wetenschappelijke onderzoek naar christelijke bronteksten en het vroege christendom. (Burton L. Mack, *The Lost Gospel. The Book of Q & Christian Origins*, New York 1994. Ned. vertaling: *De verloren woorden van Jezus*. Den Haag 1994.)

nationale eenheid versterkte. De overlevering over het uitverkoren volk van Israël, dat na de Babylonische overheersing weer naar het beloofde land was teruggekeerd, werd in Galilea niet meer ervaren als een deel van de eigen geschiedenis. Na de verovering van Galilea door Alexander de Grote arriveerden er Griekse kolonisten en ontstonden er nieuwe steden en nederzettingen, die volgens Griekse wijze waren opgezet. Ze hadden theaters, stadions, scholen en alle andere elementen die bij de Helleense cultuur horen.

De Helleense invloed op het zelfbewustzijn en de mentaliteit van de Galileeërs was sterk. Deze moet dan ook zijn uitwerking gehad hebben op het denken en de religieuze opvattingen van Jezus van Nazaret.

Hij kwam naar Jeruzalem, het middelpunt van het jodendom, met de boodschap van de 'religie van het individu', waarin de etniciteit van mensen geen rol speelt en God op gelijke wijze van allen houdt, zonder dat er plaats is voor een volk dat specifiek door God is uitverkoren. Dit is een natuurlijk wereldbeeld voor iemand die in een multiculturele omgeving is opgegroeid.

Hoe de tekst van het Evangelie ontstond

Voor kerkelijke gelovigen is de Bijbel de heilige Schrift, waarin de uitspraken van Jezus ook daadwerkelijk van hem zijn. Maar de omstandigheden waarin de tekst van het Evangelie ontstond roepen twijfel op of dit wel in alle gevallen zo is.

Burton Mack vindt bijvoorbeeld dat het juister zou zijn om de uitspraken en handelingen van Jezus van Nazaret niet slechts toe te schrijven aan zijn historische persoon, maar aan een ‘Jezusbeweging’ die onder invloed van zijn redes ontstaan was. En dat is ook logisch. De volgelingen van Jezus namen huns ondanks deel aan de vorming van zijn leer, omdat ze zijn uitspraken van mond op mond overleverden. De mondelinge overlevering van Jezus’ woorden en de schriftelijke vastlegging van zijn uitspraken door zijn omgeving vormden de eerste bron van het christendom als spirituele traditie.

Zoals blijkt uit het Evangelie, predikte Jezus op spontane wijze en dat wat hij zei werd door zijn toehoorders vanuit hun herinnering opgeschreven. Bovendien schreven zij zijn woorden zo op zoals zij ze begrepen hadden. Er werd toen geschreven op perkament, papyrus, klei- en wastabletten en dat waren geen spullen die je altijd bij de hand hebt, zoals wij tegenwoordig een notitieblok of iPad.

De aantekeningen van Jezus’ redes werden door anderen overgeschreven. Ze werden steeds opnieuw overgeschreven, soms letterlijk, soms met verbeteringen, soms in hun geheel, soms samengevat of voorzien van aanvullingen. Want dat wat Jezus gezegd had werd meestal voor eigen gebruik opgeschreven.

Er begonnen groepen volgelingen van Jezus te ontstaan. Binnen die groepen ging men behoedzamer met zijn uitspraken om, maar er ontstond een nieuwe factor die van invloed was op de manier waarop met zijn redes werd omgegaan, namelijk de voorstelling van zijn per-

soon. Hoe langer de tijd waarin hij leefde geleden was, hoe meer verschillende versies er ontstonden van de gebeurtenissen in zijn leven en hoe meer diverse beelden er van de persoon Jezus in het collectieve geheugen van de groeperingen opdoken. Veel hing er vanaf hoe deze groepen hem in de eerste plaats zagen: een geestelijk leider, een levensleraar, een profeet, een genezer, een wonderdoener, een gezant van God of de zoon van God in letterlijke zin. Men gaat ervan uit dat hij in eerste instantie alleen door enkele communes in Judea als de Messias (een afgezant van God met een grote missie in het jodendom) werd beschouwd en dat deze opvatting van Jezus pas later wijdverbreid werd. Vanaf dat moment werd hij Christus (het Griekse equivalent van het Hebreeuwse 'Messias') genoemd, en heetten zijn volgelingen christenen.

In die communes waar Jezus slechts als een levensleraar werd gezien gebruikte men een soort aantekeningen van zijn redes, maar daar waar hij als de Verlosser werd beschouwd gebruikte men weer andere geschriften. Bij het veranderen van de houding ten opzichte van de persoon Jezus werden de geschriften over zijn leven en zijn leringen geredigeerd. Het is mogelijk dat bepaalde uitspraken niet meer als passend bij zijn nieuwe status werden beschouwd, zodat deze in de nieuwe versies achterwege werden gelaten. Als een scribent bepaalde woorden in Jezus' uitspraken niet duidelijk vond of vermoedde dat ze verkeerd waren opgeschreven kon hij ze vervangen door andere woorden of, voor de duidelijkheid, de hele redenatie veranderen, waarbij hij ze nog steeds presenteerde als zijnde de woorden van Jezus zelf.